

1049.

Karrometsa Aldo kõnned
ma = rahwale.

766

II.

Rahhomäe Hans.

Tartus 1852

trükkitud Schünmanni leõje ja C. Mattieseni kirjadega,
ja seãlsammas ka müakse.

1701

Gegen den Druck dieser Schrift ist, nach vorgängiger Durchsicht, von Seiten des. Livl. evang. - lutherischen Consistoriums nichts einzuwenden.

Riga Schloß, den 25. April 1852.

P. Carlblom, Assessor.

N° 942.

Sepr. Fliedner.

Der Druck dieser Schrift ist unter der Bedingung gestattet, daß nach Vollendung desselben die vorschristmäßige Anzahl von Exemplaren an die abgetheilte Censur in Dorpat vorgestellt werde.

Dorpat, den 23. Juni 1852.

Für den abgetheilten Censur:
Lector Carl Mickwitz.

766

Rahhomäe Hans.

Winnewa süggise olli Ruhjal heat linna-
kaupa kuulda. Waene tallo-poeg peab pitka tee-
käimisest rahha korjama, kust sada. Keik perret
kutsuti kokko, kolgiti linnu, senti kokko, soeti ärra,
panti rattaste peäle. Raest ja lapsi jättsin Jum-
malaga, istusin koorma otsa ning läksin Issanda
nimmel teele. Kaup sündis — tänno Jummalale!
— wägga heästi. Teisel hommikul olin jälle koto
pole minnemas, sool kottis, reimed tehhas, rahha
kukkrus, rahho pües. Tühja aiawitmist lada peäl
ma ei armasta. Waene luggu, kui innimesed
seäl rohke peaga wira-wara käiwad ja seddawisi
omma ihho, mis pühha Waimo templiks pühhasi
ristmisest sanud, ning omma hinge, mis Kristusse
hingega sakramentis pühhitseti, teotawad.

Kui ihho wina-wadiks saab,
Siis kurrat üksnest' rodmustab.
Keik inglid nutt'wad ärdaste
King pann'wad pället warjole.

Mõnni waggo maad maandjast ärra, kusiko tag-
ga on Rahhomäe-tallo. Mo onno poeg Hans
ulli sedda ennesele pärriseks ostnud. Läksin tedda
waatma, jäin õfeks sinna ja tullin teisel hommikul
Pato-küllasse, omma wanna söbbra, Kannepi Jür-
riga leiba wöttma, nago ma temmale Ruhjal töö-
tand. Keik perre-rahwas linnu kollimas rehhe-al-
lusel, kamber letidest haige lastega täidetud. Is-
tusin Jürriga kattusse räästa alla illusa kannepi

aeda mahha, piibo tõmbama nink maggusat jutto aiama, funni Jürri minnia lõunat walmistand. Pääw paistis illuste, linnud laulsid wiimist laulo kennaste ning mõnni lillike pistis ninna weel mul- last wälja, süggist Jummalaga jättma, ennego talwe teit ärramattaks.

„Noh, mo armas Ado“, ütles Jürri, „et kõnnele mulle nüüd omma immelišse onno = poiast, Rahho- mäe Hansost. Temma maia ei olle kül kangel meie küllast ärra, sellegipärrast meie temmast middagi ei tea. Temma poolsaks, meie waesed orja = mehhed; ei julge temmale minna, ning temma ei tulle meile. Kes teab, ons ta uhke, wõi walmistab surmale?“

„Ei olle Hans polestgi uhke, ei istu surm ka weel mitte temma kele peäl“, kosti minna, „agga Hansol on teist parremat tööd, kui külla kaudo hul- kuda. Tahhan sulle temma luggu kõnnelda, armas wadder.“

„Hanso isša Jaan nink mo isša Mihkel ollid wennad. Mihkel olli wannem poeg, isša järgminne, nink sai Karrometsa = tallo omma kätte. Jaanit panti koolist kooli, et nekruti = wõtmisest pääseks. Pois olli terraw nink hakkaja nink sai wimate meie Tamme-külla walla-koolmeistreks. Üllest assi olli, et Jaan Jummalat süddamest kartis. Sai meie koggodusšes keige parremaks koolmeistreks. Woi, woi! meie külla rahwa luggu olli hukkas. Mõisa- herra — andko Jummal temmale rahholist hinga- mist! — wöttis õppetaja nõuw heästi kuulda. Jaa- nile moõdeti 5 wakka maad iggaühhes põllus ärra, heinamaad, karjamaad, metsa panti jure, illusat kolimaia ehhitati ülles nink wallale anti käske, lapsi

wisipärrast koli sata. Pannid esiteks kül wasto.“
„Egga meie lapsed köstrets ehk öppetajaks ommeti ei lähha; kust sedda leiwakotti wotta? kedda lamaste tagga panna?“ „Agga kedda eest-otsast Summala armo-sõnna ei parrandanud, tedda taggast mõisa-keppiga ommeti õige tele juhhatati. Pea sai luggu paljo parremaks ja nüüd — tänno Summalale! — on meie külla-rahwas waggam kui mu kihhelfonna rahwas.

Mi külla ilma kolita,

Kui mees on ilma jallata.

Jaan wöttis naesi, nimmi Marta. Temmast sündsid Jaanile kaks last: poeg Hans nink tüttar Lisa. Lisat widi, kui 19 aasta wannaks saand, Wannakülla Kustale mehhele. Hansut panti wimate Walga-linna köstre-kooli. Pois olli terraw kül, agga ilma rahhota kui liblik. Peäle Janipäwa lasti koli-poisid koddo minna. Hans olli linnas Keppimõisa opmanni poiaga tuttwaiks saanud. Läks Keppimõisale. Keppimõisa luggu olli temmale armas nähha. Rikkas wald, rikkas mõisa-perre, illusad põllud, löbbusad wäljad, mõnnusad metsad. Jäi Keppimõisale walla-kirjotajaks hea palga eest. Kirjotas issale, temmast mitte köstret sawad nink Keppimõisas paljo parremat põlwe ollewad kui linna-kolis. Subba Jaan omma poega tundis; mõistis ärra, poiale waia ollewad Egiptusse maalt nink kõrbest läbbi käia Kanaani-male. Olli wait, ei lausund musta-walget, kuid pallus agga löpmatta Issandat poia pärrast.

Keppimõisa opmann olli laitmatta mees innimeste ees. Rohhut temma ei käinud, kõrtsi lana

al temma joobnud maas ei olnud, leiva-wannema
 käest ta awalikkult ei warrastand. Agga Summala
 sõnnast temma ei piddand luggu. „Egga mul
 aega posse, tunni kaupa ninna ramato sisse pista,
 ja luggeda ja laulda ja palluda. Paul ja luggu
 on kirriko assi, künd ja külw on minno tö. Egga-
 üks tallitago omma asja!“ Agga kirriko opmann
 ka paljo ei sanud, kuid suril pühhil käis kirrikus,
 Summalat waatmas ning auustamas ehk surel pal-
 wepäwal aasta = pattud ühhe rafsoga mahharap-
 putamas. „Posse aega, ikka kirriko joosta; näd-
 dalas tehakse tööd, pühhapäwa öhto pannakse
 päiwi pulka.“ Palwest opmann ka luggu ei pid-
 dand. „Mis palwe aitab? Ma külwan, taewas
 kastab, pääw õnnistab!“ Ramatuid ollid opmannile
 küllalt, agga kiristus ja kappis.

Kui Issa sõnna kirsto sees,
 Siis südda pimmedusse käes;
 Kui Issa sõnna lühtre peäl,
 Siis selgeks sawad hing ja meel.

Rago opmann, nenda wald. Kohhut ei käi-
 du; isfeteskes selletas wald omma rio asja rusfi-
 taga ärra. Körtis ei tullitedi; koddo peti pulmad
 näddala kaupa ning jodi wina pangi kaupa. Aw-
 walikkult ei warrastedi; maggasi wilja anti woõra
 walla rahwale sure kasso peäle wälja, ning mõisa
 rehhes juhtus koggematta mõnni terrakenne hobbese
 suu-kotti, sullase sapa, tüddriko põue sisse. Opmann
 kelas kohto käimist kangeste ärra; kex selletas.
 Opmann laitis kõrtsi = jooskmist; mõisan anti wina
 küllalt. Opmann nuhtles awalikko wargust kōw-
 waste; sallaja jätteti nisammo. Rahwas olli rah-

hul; oymann ellas, nink lastis walda ellada; peä-
legi olli wina-wati su ikka lahti ning rahwa moē
ikka kuiv. Waene luggu!

Mi innimesed wina fäes,
Kui kanna-poiad jõe sees.

Hans piddi oymannile mõnd kõrda abbiks olle-
ma teoliste jures. Jaan olli Keppimõisa lug-
gust küll kuulda sanud. Kõrd istus Hans teoliste
jures põllo peenra peäl. Wanna isja Jaan tulli
pitka teed Tamme-küllast. Piibli-ramat kaenla al.
Astus poia kohta. „Boeg! Josefite widi wangi
Egiptusse-male; sa olled ommast peast koolist ärra-
läinud. Josefite anti Summalast ammetit; sa olled
ommast peast kirjotaja ammetit wõttuud. Olgo!
Issand andko sulle so patto andeks ning õnnistago
find sellegipärrast! Üht asja agga pallun find.
Siin on so Piibli-ramat, so walgus ning so juh-
hataja; wõtta, loe.“ Kaddus ärra. Hansole feik
otsego unnenäggo. Teorahwas wahtis tedda. Walle
loi punnaseks; südda wallotas. Kui koddo tulli,
heitis põtweli mahha; tõusis ülles, lugges wannast
kallist tuttwaft elloramatus. Agga oymann tulli
tedda waatma. „Toho! Hans, olled sa linna-koolis
käind ning seddagi mitte õppind, et kirjataht ei te
innimest rikkaks, waid tö-teggo?“ Parrago Sum-
mal! Hans häbbenes, jättis luggemist, hakkas rik-
kust püüdma.

Pibliko meel tõusis jälle. Aasta pärrast läks
Hans suremat ammetit otsima. Oymann kiitis
Hanso nõuw.“ „Innimenne püüdko ikka rikkust.
Kes rikkas, saab feik kätte.

Ka furrat lähhäb tantssima
Kui rahha wõttad pakkuda.

Egga sa sest kirjotaja-palgast rikkaks ei sa. Waene ellamine, kui innimenne rahhast ilma." Opmann andis Hansole heat tunnistusse kirja. Koera-möisal olli kuulda aidamehhe maia ollewad. Hans läks sinna, sai ammeti kätte.

Koera-möisal olli wanna Nannanido Matsi poeg Siim opmanniks. Siim olli Tamme-küllas kaswandikkaks olnud ning Hansoga ühheskoos Jaani koolis käinud. Olli wallato ning ülleanneto pois, agga terrawa mõistussega. Müüd kaddaka-saks, uhke sapamees; walge kühbaraga, pitka keppiga. Siimole olli pissut Jummalat tundmist ülle jänud Tammekülla koli käimissest. Agga Siim arwas, Jummalat-kartust kauplemisse asja ollewad. Ta kartis Jummalat, agga mitte kui laps issat, waid kui sullane keppi; ta armastas Jummalat, agga mitte kui waene Onnisteggiat, waid kui ahne rahha-andjat; ta lotis Jummalat peäle, agga mitte kui naene mehhe peäle, waid kui rattas raswa peäle. Koera-möis olli keige surem kihhelkonnas. Pärriis-herra ellas kangel Lätti-maal. Siim olli möisa üllem. Arwas, möisa-üllem on ka kogodusse üllem. Istus kirikus esimesse pinki peäle. Toppis palwe maia abbilisfeks. Kui kiriko läks, panni kaks runa korwivankri ette. Teises käes pitt rihma-piits plekkiga, teises laulo-ramat punnase nahk-tane ning kuld-kirjaga. Rahwas watis temma otša, kui koer sola-lihha peäle korstnas. Koddo Siim Jummalat sõnna ei luggend. „Saab sest armust kül, mis kirikus kuulda ning palwe maia sada.“ Berret Siim ka kirikule ei lastnud. „Siima-lapsed, egga neile armo ei sa!“ Kui koddo

sai, panni Siim punna = kullast laulo = ramatu rioli peäle, wöttis keppi nurgast wälja ning läks perrele ärraselletama, mis suggust armo kirrikus kuulda ja palwemaias sada olnud. Mahwa tundminne läks ülle-liga sureks ning ütlesid: „Summal hoitko, kui jo üksit innimenne ni paljo kirrikust kuleb ja palwemaiast saab, mis saaks, kui isi sinna lähhäksime! — Saab küllalt fest, mis Siim meile keppiga selletab.“ Siim jälle läks omma kambre, panni keppi nurka, wöttis kappist puudlakest maggusa weega, istus wodi = äre peäle mahha, kiitis omma heat tööd ning andis puudlakessele suud, kunni tassaste ülle kaela mahhalanges. Hommito töusis ülles, kiitis kallist pühhapäwa ning läks mõisa howi möda weddelema. Siim olli tark, agga temma kirjotaminne olli pudulinne; kaht wacka wöeti aita sisse, üht panti ülles. Siim olli tuggew mees, agga temma kässi olli wiggane, kui leiskast linnu keldre pandi, pididi Siim itka mõnd naelakest mahhawöttma, et jõuaks tösta. Siim olli ärk mees, agga temma jallad ollid többised; kui wina = waat olli lahti peäsnud, ei jõudnud Siim abbiks, ennego mõnni toobikenne temma kehha sisse joostnud.

Siimole olli kaks poega: teine Rido, teine Brants. Willi, nago semen. Kui neid ristiti, ütles Siim: „Paljas nimmepanneminne. Jo armo neile saab, kui luggenud.“ Kui Siim pühhapäwa õhto tassaste ülle kaela wodi langenud, naersid poisid: „Sypetaja külwab, Siim kastab.“ Pääsid kõrtsi, kaarti löma, klasi purrutama, tallu kiskma, nahka parkima. Argipäwal jälle, kui Siim maggamas, poisid lipstu haknast wälja rehhe alla,

teggema, mis häbbi on ülesüttelda. Kül mõnni fidirättik tüdrukude kaelas nähha, mis kurrat neile Jummala puust murdnud ning patto-palgaks annud. Rahwa luggu läks seddawisi hukka. Mõnned sa-pamehhed käisid weel palwemaias; agga Koera-mõisa walda ei olnud kirrikus muido nähha, kui lauaförral.

Koera-mõisa jäi Hans mõnni aasta. Pettust temma kül ei teinud, agga omma Jummala-kartust kautas ärra. Siimo kaupleminne Jummala-kartus-sega olli Hansole pahha nähha, agga ta ei julgend mitte, teistwisi ellada, kui mu sajarahwas. Käis kirrikus, käis palwemaias; olli tühhi, jäi tühjaks. Piibli-ramato pandi jälle kiristo. „Kirja-tarkus! ütles Siim. Kirja täht surretab, agga Waim teeb ellawaks. Seädus annab hirmo, agga oßsaus annab armo. Agga loe peäle, kui tahhad. Seädus on mittosuggune, agga usk üks, ni kui pühha Apos-tel Paulus ütleb; ning jälle: kennel paljo kriipfu on waewa kannatamisest, se saab üllema treppi peäle taewa-riikis, nago Adama patto langmisse-ramatus luggeda.“ Hans ei teädmid kül nisug-gusest Pauluse sönnast middagi, egga kuulnud om-ma elloaega mitte, et usku innimeste ramatudest õppida, agga olli wait, sest Siimo wasto ei toh-tind ükski panna.

Koera-mõis olli suur. Kõrwal olli Karja-mois, Loigo-org. Seäl olli aida-mehhele juhtund, mõisa wilja ommaks arwada. Waest aida-meest tehti herrast ammetist lahti selle õnneto eksimisse pärrast. Dymann kiitis Hansut ning Hans sai õnneto ekña asfemele.

Poigo-org seisis metsa tagga; kirrikust laugel ärra; koolist ilma. Öppetaja käis kül peäle, et koli asfutada. Agga pärrišherra ellas Lättimaal; Siim ütles: „Ilma lapsed, egga neile koolist abbi ei sa; Koera-mõisa palwe-maias neist ommeti ütsti ei sa;“ ning rahwas nurrišes: „Parrago Jummal! wõi meile weel orjust küllalt ei olle? Et hallastage nende waeste laste peäle ning jätke neid rahhule. Mis meist wigga? Meie ellame teit, agga kooli ei olle meie jalg sanud, ei mõista ka meie film kirjast middagi.“ Agga jomisse polest ollid targad ja wahwad, jöid kui pillid ning söitsid allati purjus. Körtšist rehhe, rehhest körtši. Laupa õhto tullid torro-pilliga mõisa-tööst, ning tantšisid, kummi suur lai walge wäljas. Siis lätsid koddo. Öhto jälle körtši, torropilli ümber kogguma ning hommiko mõisale minnema. Körtšis olli körtši-pappaikka ees-otsas wina-puudlaga, libbe, sille ning illus, juttokas, naljakas ning wisakas, kui maofenne paradisi aedas Ewa nähhes. Rahha, wilja, linnu, teit widi körtši. Koddo jälle katsuti pallet ning soeti peat. Kirrikus rahwas ei käind. Surem hulk piddasid paljast laua-körda. Surema laste-jaole issa nimmi teadmata, ning iggaühhe kaewo jures olleks Poigo-orrul wöind sedda luggu naesterahwale kõnnelda, mis Issand Jakobi kaewo jures Samaria naesele kõnneles, (Joann. 4, 18.), agga iggaühhe rehhe-nurkas meesterahwale tehha, mis Pinehas Israeli mehhele teggi (4. Mos. 25, 8.). Kui tööd tehti, siis kex allati lifumas. Kui koddo olti, siis mees allati naese pead suggemas, agga naese küned mehhe pallet sillitamas. Armotähhed.

mõllemattete lõpmatta palle peäl nähha. Siimo poiad armastasiid Loigo = orgo wägga ning tullid faggedaste sinna, põldo waatma, Kõrtsi = pappaga arro piddama, waeste isfato lastele wilja andma ning hea tüddrukudele sidi-rättikud kinkima. Waene Hans olli öiete pörgo pole minnemas!

Kurjad kõnned rikkuwad head wiisid. Hansole olli Loigo-orro luggu esfite kül hirmus, agga wiimate ommeti hullus huntidega ning wingus pörgo-wallus kurjadega. Keppi-mõisas olli öppind, ilmlikko warrandust üllemaks pannema, kui taewariiki ning temma öigust; Koera-mõisas olli öppind, Jummalafartust kauplemisse asjaks teggema; Loigo-orrus öppis, Jummalast awalikkult kurrati pole käändma. Rido ning Brants naersid Hansut, kuni Hans nende seltsi löi. Jõulo-laupal astus wanna Porriango Krööt Hanso tuppä.

„Terre, terre, aaus aida-mehhekennne. Paljo õnnet sowin pühhiks. Pallun, wõtke mind ka waderiks, kui keskmissel pühhal Rätseppa Rudo teie poega kirrikule satab, et nimme alla panda.“ Hansole olli se jut kuulda, otsego kurrati hirwitaminne. Palle kahwatas, südda kattes, hing olli ütlematta wallo sees. Ei lausund musta-walget. Rudo kadus ärra. Hans tahtis palluda; käed kõwwad, põlwed kanged, su kinni, keel tõlp, filmad kuiwad, südda ärrakõrbetud. Kurrat fosfutas kõrwa: „Egga palwe sedda asja ei parranda. Kas sa patto teggid? Ekfinud olled, mu middagi. Mis fest? Egga sa esfimenne ey olle, kes tüddruko = lapse nimme alla panneb!“ Se oli kurrati teigeüllem pettus, et ta palwet tühjaks kiitab, ja patto paljaks ekfi-

tussetks panneb, peäle sedda et temma waest pattust Summala sõnna luggemissest ärrakeelnud. „Ust tulleb fulutamissest, agga fulutamine Summala sõnna läbbi.“ (Rom. 10, 17.) Kes Summala sõnna mahha jättab, kautab usku. Kes ei ussu, ei lota. Kes ei lota, ei pallu. Kes ei pallu, ei sa. Oh, et se kallis kolmas käst heästi saaks tähele pandud! —

Pühhiks tullid Rido ning Brants ka Voigo-
orgo, kõrtsis pühha piddama. „Noh, armas Hans,
nüüd olled ka mehhetks sanud ning meie wennaks!“
Hansule olli se sõnna kuulda, otsego kurrati naer-
minne. Olli wait; sest patto = palka peab wasto-
wöttma, kes patto wastowöttnud. Hans tundis
nüüd öiete, mis laulo = salm tunnistab:

Pat! oh kuida olled sinna
Raskem koorm kui kiwirink!
Sinno raskust tunnen minna,
Sest ni kurb on minno hing.

„Jggauks kiusatakse, kui ta omma ennese
himmust wetakse, ja awwatesletakse. Pärrest kui
himmo ennast wasto sanud, siis toob temma patto
ilmale, agga kui pat saab täieste tehtud, siis sün-
nitab temma surma.“ (Sak. 1, 14. 15.)

Jõulo = laupa, kui inglid laulsid: „Au olgo
Summalale kõrges, ja Ma peäl rahho; innimestest
hea meel!“ — Jõulo = laupa panni mo kaunis onno
Jaan kässi risti rinna peäle kokko. Wiimne tee
olli jalla al. Öppetaja seisib wodi peatsal. Olli
Jaanit söötanud Kristusse pühha ihoga, jootnud
Kristusse pühha werrega. Jaani wiimne öhkamine
olli palwe poia Hanso eest. Öppetaja ütles Amen,

ning Jaan läks tasfaste inglide sekka, Summala armo tööd kiitma, et „nenda on Summal mailma armastanud, et temma omma ainofündinud Poia on annud, et ütski, kes temma fisse ussub, ei pea hukka sama, waid, et iggawenne ello temmal peab ollema.“ (Joan. 3, 16.) Peäle pühhi läksid Kusta-Visa ka Jaani järrele, Issandat Jesust onsa roömoga taewas waatma. Suggulassed ning söbb-rad saatsid neid selle Sioni-lauloga teele:

„Ärkage!“ — Ni mehhed laulwad,
 Kes Jesu pühha liina hoidwad —
 „Jerusalem, oh ärka sa! —
 „Kest-ö tund on tulnud peäle!
 „Oh, kuulge wahhi-meeeste heäle
 „Ring tõuske, targad neitsid, ka.
 „Et wõtke lühtrid nüüd;
 „Jo peigmees otab teid!
 Halleluja!
 Nüüd ruttage,
 Et ollete
 Ka walmis peto-pulmale!“

Wahhid laulwad; Sion kuleb,
 Ring südda wägga römustelleb;
 Ta ärkab, tõuseb ülles ka.
 Peigmees tulleb auus taewast,
 Ni rikkas armust, wäggew tõest,
 Ta walgus paistab selgest' ka,
 Oh tulle, Jesukenn',
 Mo kroon, mo tallekenn'!
 Hosianna!
 Keik tulleme
 Nüüd pulmale
 Ring Jesu taewa-lauale!

Kiitust inglid sulle andwad
 Ring innimesed ühtlast' laulwad

Sull' tanno-laulo kandle peäl.
 Berli-wärraw lahti tehti
 So liina; asse walmisteti
 So järge ees, Krist! meile ka.
 Ei näinud filmad weel,
 Ei kuulnud förwad teäl
 Sedda roömo!
 Nüüd öiskame
 Ning laulame
 Sull' Halleluja roömfaste!

Kristusse ilmutamisse päwal sai Hans öppe-
 taja käest kirja. Olli nüüd rikkas mees. — Rahha
 olli ennesele korjanud; warrandust pärris Jaani
 käest; warrandust pärris Kusta-Visa käest. Olli
 sellegi pärrast otsata waene. „Sest mis kasso on
 innimessest sest, kui temma keik se mailma kassuks
 saaks, agga omma hingele kahjo teeks; eht mis
 lunnastamisse hinda woib innimenne anda omma
 hinge eest.“ (Matt. 16, 26.) Künla-päwal andis
 Hans Siimole ülles. Omma rahha warrandust an-
 dis Hans Tamme-möisa herra kätte, et Kredit-Kassa
 rendi peäle panna. Kätseppa Rudole andis igga
 aasta kasso-rahhast 10 rublat hõb. rah., et poega
 kaswatada. Agga rahhaga ei sa patto tasjuda.

Kääno-möisal, mis krono pärrilt, sai Hans
 metsa-hoidja kohta. Jürripäwal läks süna. Herra
 olli wagga ning lahke mees. Parremat luggu olli
 seal leida. Balwe-maiat ei olnud; Summala te-
 nistust peti risti-rahwa wiisil kirrikus ja koddo.
 Hommiko lugges perremees perrega. Misammoti
 lõuna ning õhto. Pühapäwal lätsid keik kirriko,
 teine issane, teine emmane agga jäid koddo, maia
 hoidma, lapsi kaitsema inglidega ühhes koos. Kooli-

asfi läks wägga heästi korda. Körtsmik ei näinud mu rahwast, kui teekäijad. Pühhiks tehti iggaühhes tallus öllut. Wina rahwas ei jonud. Mitto aasta pärrast istus Hans Jani-päwal metsas kassepu al maas. Uinnud laulsiid helledaste, lillid öit-fesid roõmsaste. Hätkiste seisis wanna mehhefenne Hanso ees. Pea walge, sälg küras, Piibel kaenla al; just kui kannis Jaan. Terretas. „Ons paljo maad weel Kääno-mõisale?“ Hans wahtis tedda; küsis wiimate, mis kaenla al olleks? „Piibel; wiin sedda omma poiale, kes kewwade sia külla-koolmeistrets tulli. Piibli-pühhal ostsin sedda kallist ello-leiba hõbberubla eest.“ Hans juhhatas teed. Jäi jälle üksi; mötles issa peäle; mötles Rudo peäle; mötles poia peäle; ruttas koddo, wöttis Piiblit kirstust wälja, lugges. Kui moõk tungis pühha Jummalä sönnä temma hingesse, kui tulli põlles süddames, kui wassar rõhhutas waimo. Hans langes põlwele mahha, palwe peäsis suust, wessi filmast lahti. Igga päwa Hans nüüd Jummalaga wõitlemas, et õnnistud saaks. Agga Jummal ei õnnistanud, ennegö Hans lonkama sanud. Hans tõusis ülles, läks Tamme-külla. Keif woõraks läinud pitkal aial. Astus kirriko. Wanna kauni õppetaja poeg kantsli peäl, teggi jutlust Naini lesse naise poiaft. Hans ruttas Loigo-orrole. Öhto sai sinna. Rahwas möllas kõrtsis, et Mihkli päwat teotada, Mihkli päwat, mil ingel Mikael kurratit ärrawõitnud. Hans astus kõrtsi. Poisike teiste ees tantsimas kui hul. Rido ning Prants ka seäl. Sundsiid Hanso ärra, terretasid tedda, ütlesid: „Wata, mis tantfiat so poiaft sa-

nud!" Sosfutafid poisile: „Et tantsi, so issa tulli sind waatma!" Pois wöttis wina wina peäle, tantsis ikka hullumal wisil, kunni laua alla mahha langes. Hans ruttas wälja. Teisel hommitul lastis omma poega ennese jure tulla möisa herbli; tunnistas temmale keik ülles, maenitses tedda. Pois naeris. Hans läks Rudot waatma. Ellas urtsik- kus, haige wodis maas. Söimas ning needis Hansut. Hans panni neile 10 rublat h. r. weel rahha jure. Rudo naeris. Hans ruttas ärra. Rahwas körtsi ees naeris. Kül Hans nüüd lonkas. Ma peäl olli pörgo=hauas olnud ning Poigo=orrusti kui pör- gusti peäsnud; agga temma poeg olli weel seäl pörgo=hauas.

Jälle küüula=päwal läks Hans möisa=herrale ülles=andma. Herra kahhitses wägga; Hans ni- samma; agga ta lonkas omma poia pärrast, piddi poega peäflma. Peäle Söulo=pühhid olli õp- petaja temmale kirjotanud: „Rudo on surnud. Issand hallastago temma peäle! — So poeg on awwalik furrati sullane. Peästa tedda! Issand saatko sind tassase tee peäle!"

Olli kuulda, Rahhomäe tallo siin müdawat. Hans ostis ennesele. Omma poega wöttis Hans nüüd omma maia, et tedda furrati-köiest peästada ning Issanda pole juhhatada. Olli raske, raske tö kül. Wanna pu ei painu. Paljo waewa näggi Hans poiaga, agga ilmaaego. Sellegipärrast tulli nüüd rahho Hanso süddame sisse: ta olli uskusteinud, mis Jumala mele pärrast. Ni pea kui poeg Hansole tulnud, läks issa õppetajale, temmale omma patto tunnistama ning õppetaja käe läbbi

Pühha Waimo andeksandmist sama. Andeksand-
 missega tulli rahho temma süddamesse, sest õp-
 petaja ütles Issanda nimel: „So pat on
 sulle andeks antud; minne rahhoga; agga ärra
 te mitte ennam patto.“ — Oh, armas Jürri,
 et rahwas meie aial sest kallist õppetamisse am-
 metist suremat luggu ei pea! — Kirrikus selle-
 tawad päiwi, agga pattude andeksandmist jättwad
 nõudmatta, ehk nõudwad sedda palwemaiaist, kust
 sedda ommeti ei olle sada, et seäl Jummalast kog-
 godusses säetud ammetit ei olle. Ei sa meie rahwa
 luggu parranema, ennego nemmad Sioni pole tag-
 gasti tulleswad. Sest saaks paljo kõnnelda; agga
 olgo nüüd; waia, Hanso luggu otsa aiada.

Hans olli nüüd keiges häddas rahhul. Kiwi
 olli süddame peält ärraweretud. Kui südda jälle
 tahtis poia kurjusse parrast nõddraks minna, mõt-
 les Hans omma kalli ristmisse peäle. „Ma ollen
 ristitud, mo pat on mulle andeks antud, ma ollen
 peästetud surmast ning kurrati wäest, mulle on ello
 ning õnnistust antud, kui ma agga ussun, ja miks-
 parrast ma ei peaks sedda armo uskma, mis mo
 käes on, mis ma kulen, sõnna kuuldes, mis ma
 näen, sakramenti nähhes?“ Olgo tänno Issandale,
 kes sedda kallist õppetusse ammetit omma ristirah-
 wale seädnud. Tunnistamatta pat on kui põllew
 tulli soonte sees; andeksantud pat on kui sälja
 peält ärrawõetud raske kiwi koorm. Kes omma
 süddame usso tuudmisse peäle üksnest lotab, ei sa
 ilmasgi õige usso roõmsat rahho kätte. Sest meie
 südda on liiw, agga Jummal arm on kalje. —
 Hansul olli rasket tööd omma poiaga. Ütski ei

woinud tedda aitada, kui feigewäggewam Jummal, kelle arm ilmaotsata. Sellepärast Hans on ommas maias tassaste ja waggaste ellanud tännapawani, agga teile woöraks jänud, armas Jürri. Ei wõi ükski sedda temmale pahhaks panna, et ta enast rahwa eest förwale hoidnud. Ei olle temmale aega, kui mu innimesfed ellada. Kes temmaga tuttwaiks saab, tunneb warsti ärra, Hansule öiget ristiinnimise süddant ning meelt ollewat. Ta armastab Issandat, kuis temma siis Issanda ristirahwast ei peaks armastama? Tulgo, kes tahhab, Hansule, keit sawad temmast lahkeste wastowöetud. Temma üks on lahti iggaühhele, kes kopyntab. Temma on leida iggaühhele, kes tedda otsib. Temma annab keikile, kes häddas tedda palluwad. Agga maiast ta ei tulle wälja, olgo siis, et ta firriko lähhäb, sest temmale on maias paljo ja pühha tööd tehha Jummalale mele pärrast.

Otsato paljo waewa on Hans omma poja parrandamise jures näinud. Agga poeg ei tahtnud parrandada. Tööd temma ei wiitsind tehha; sõnna ei mõistnud kuulda. Hanso silmade ees olli filmakirjaks tassane; agga ösel pöggenes ärra. Läks mõnd wersta maad Runga körtsile. Pea olli kuulda, temmale Hire Tioft kaksikko poege sanud ollewat. Hanso südda sai ütlematta kurwaks. Ta nomis poega tassaste. Poeg jälle: „Noh, mis sest on? Egga ma muud ei teinud, kui mo issa teggi.“ Wärdjast sündsüd wärdjad. Hans pididi kannatama, ta olli lihha peäle küllind ning leikas nüüd lihha peält hullkatust. Mis moödoga ta olli moötnud, sellesanma moödoga moödeti nüüd temmale. Nago

pat, nenda palk. Kül Hans filmaweega poega maenitses, agga poeg olli kõwwa kui kiwi, külm kui iggawenne jä. Patto seemne, patto willi. Agga kui Issanda pole pörame süddamest kindlas ustus, siis lõppeb wanna ärra ning keik saab uets. „Kristus on meid ärralunnastanud kässo needmisest, kui ta sai needmisest meie eest.“ (Kal. 3, 13.)

Hans wöttis kohhe omma poia kaskikud omma maia. Hire Tiut tahtis ka wötta, agga se hulkuja ei seisand kusti ning olli pea soldati-hulgaga, mis Run-gast läbbi käis, ärrakaddunud. Ei olle ükski ennam temmast sõnnagi kuulda sanud. Hans kahhites süddamest, et temma omma poega ni kaua olli kur-rati kätte jättnud. Et poia poegadele sesamma hukatus ei tulles, wöttis ta neid emma rinnast ennesele. Poia ta olli hääbenend, nüüd temma ei hääbenend ennam. Pat on meie hääbi. Kui pat on kustatud, siis hääbi kaddunud. Hans läks mõisale ning temma palwe möda pandi temma poega ning poia poege walla kirja Hanso nimme al ülles. Poeg jäi omma kirja tee peäle.

Rörd tullid ösel rööwliid Ueweski möldret ri-suma. Mölder aiab ülles, wöttab teise rööwli kinni. Rööwel panneb wasto, maadlewad ja wõit-lewad teine teisega. Rööwel peäseb lahti; piip saddab mahha. Mölder wöttab piibo ülles, wiib tulle ette: wanna Rahhomäe Hanso piip. Asja tõsteti kohto ette. Hanso poeg pididi tunnistama. Mölder olli rikkas mees. Peäle sadda hõbberubla olli temma käest warrastatud sel ösel. Hanso poega pandi omma seltsimehhega wangi, widi silla-kohto, seält hinge-kohto, seält tühja-male. Kül

Hans ärdaste nuttis. Mis poiast nüüd sanud, ei olle teada. Summal andko, et ta pöraks enne surma!

Kui eile Rahhomäele jõudsin, istus wanna Hans poia lastega kattusse räästa al. Lapsed mängisid temma filmade ees liwa ning kiwwaga. Hans sai wägga roõmsaks, kui mind näggi. „Ridetud olgo Issand, minno Summal, et mo filmad mo isä wenna poega ma peäl weel nähha sawad!“ Ma pididin temma kõrwa mahhaistuma ning juttu aiama wannast aiast. Kui pääw loja läinud, läksime tuppa. Perret kutsuti sisse. Istusid seina möda mahha. Rest toas seisis laud; künal laua peäl. Hans istus laua tagga mahha. Laulti. Peäle laulo lugges Hans tükkifest Piiblist. Siis loeti usfotunnistust. Peäle sedda langesid keik põlweli mahha ja Hans lugges palwet. Palwe otsal õhtas öiete süddame põhjast: „oh Issand, Issand, heida armo ka ärrakaddunud poia peäle!“ Issa meie palwega löppetäs Hans palwet. Jälle laulti. Hans lugges õnnistamisse sõnnu ja kui salmikest otsa peäl olli laultud, istid keik mahha sõma. Misammoti olli hommiko, agga usfotunnistusse assemel loeti hommiko kümme käsku ilma selletamatta. Armas Jürri, ma loen kül ka omma perrega, agga ni armsat luggemist ei olle ma muido mitte kuulnud, kui sedda Rahhomäe Hanso maias. Kümme käsko ning usfotunnistusse luggemist ei pruki meie mitte, agga se olli wägga kallis kuulda. Wägga rummalad olleme kül, et meie kallist katekismust laste ramatuks arwame. Meie aia rahwa maias mol tahhab ikka uut asja. Kirrikopalwet meie aia rahwas ei loe, et wanna asfi on. Ka-

tekismust nemmad ei pruugi, et lasterammat on. In-
 nimesesed — Jummal parrago! — armastawad in-
 nimeste jutustamist paljo ennam, kui Jummal
 sömma. — Peäle hommiko sömist lätsid keik töle.
 Suil lähkawad, nago meie keik, päwa töustes
 töle, agga kes hommikul kogguwad, kes igganes
 jõudwad, palwele. Tassane, waike asfi keikile.
 Rahho, Issanda kallis rahho wallitseb Rahhomäel
 ja hotab keikide süddamed ja meled Jesusse Kris-
 tusse armo sees usso läbbi. — Peäle hommiko sö-
 mist wöttsin Hanso Piiblit lana peält. Olli wägga
 ärrakullund, agga keigeennamiste olli Luka Ewan-
 geliumi 15. peatük kullund. Hans näggi ramato
 mo käes. „Jah, ütles temma, se 15. peatük Luka
 Ewangeliumis, armas Aldo, se on mulle keigekal-
 limaks perliks.“ Üheteistkümnest salmist sadik olli
 Hans liatsiga joont weddanud. Joon olli tueteist-
 kümne ma salmini jõudnud. „Sedda joont pained
 tähhele, armas Jürri, ütles Hans. Oh jah, ol-
 leme keik kaddunud poiad, kedda Issand Jesus Is-
 sale taggasi satab! Agga mulle on weel isseärri-
 nis ärrakaddunud poeg. Oh, et mo silmad sedda
 weel saaksid nähha, et joon kahhekümne ma salmist
 sadik jõuaks, et mo poeg issale taggasi saaks!
 Senni likugo weel mo kässi, joont weddama; käigo
 mo jalg ramato otšima! walwago mo film, roomo
 luggema; olgo lahti mo korm, rahhosõnumid
 kuulma.“ Amen! ütlesin minna öiete süddame
 pöhjast. Peäle hommiko sömist piddin pea ka är-
 ratullema Rahhomäelt, et sulle, armas Jürri, löu-
 naks jõuaksin. Issand õnnistago Hansut ning
 kuulgo temma iggapäwast palwet ärrakaddunud poia

pärrast armoga. Küllab Rahhomäe Hans mo me-
lest ning süddamest ennam ärra ei kau.“

Niasime weel nattofest maggusat julto, siis
tulli Jürri minnia lönnale kutsma. Enne ning
peäle sömist laulsime salmikest. Öhto pole lätsin
teele koio pole eddasi Jummalala nimmel. Roddo
piddu jälle naesele ja lastele Hanso luggu kõnne-
lema. Keikidele olli üpris armas kuulda.

Küüd, armas luggeja, pari päiwi eest sain
öppetaja läbbi Kannepi Jürri käest ramato. Ma
pannen sulle sedda sia, et Hanso luggust otsa saak-
sid kuulda. Jürri kirjotab:

„Mo armas Ado,

Rahhomäe Hansole on Jummalast arm antud,
omma joont Luka Ewangeliumi 15. peatükki 24. sal-
mist sadik weddada. Sures näddalas tulli kaugelt,
kaugelt maalt tagga Moskko linna meie öppetaja kätte
ramat Rahhomäe Hansole. Kristusse illestõusmisse
pühha esimesesl päwal audis öppetaja ramatut
Hanso kätte. Niskowa öppetaja olli sedda kirjotanud.
Hanso poeg Hans olli Moskko linnast läbbiwitud.
Moskko linna öppetaja olli temmale, nago teike meie
usso wangidele, kes Moskcolinnast läbbi tullewad,
ue Testamenti annud. Suur hädda olli Hanso
süddant pehmeis teinud. Tännoga olli ramato
wastowõttnud ning filmaweega öppetaja käele suud
annud. Siberia maal olli temma südda jälle kõw-
wamaks sanud, senni kui haigetis sai ning piddi
mahabeitma. Kui Niskowa öppetaja siina sai,
kus noor Hans olli, leidis temma tedda surmani
haige wodi peäl. Hans iggatses armolauale sada.

Õppetaja maenitses tedda omma patto peäle mött-
lema ning andeksandmist nõndma Issanda käest.
Õppetaja sõnnad ollid ni wäggewad, et noore
Hanso filmawessi allati mahha jooksis. Ta olli
öiete rõhnutud. Jummal hirmus wiha, kurrat,
surm, pörgo haud ollid temmale temma raske patto
pärrest jölledad nähha. Mötles omma issa peäle,
möttles omma emma peäle, kõnneles. Hire Tioft,
kõnneles omma poegadest, kaebas ennese peäle, õh-
kas ja wingus Jummal pühha kohto pärrest.
Õppetaja käis mitto päwad järrestikko temma jures,
tedda waatmas. Wimate wöttis Jummal arm
woimust. Hans jõudis ussole. Õppetaja ütles:
Hans, kui sinno pat suur on, Jummal arm on
weel surem; kui sinno hädda sind hukka mõistab,
Jummal ei mõista sind mitte hukka, Kristusse, so
Issanda, temma armsa Poia, pärrest. Hans, sa
olled ristitud öige ristimisega. So pattud on sulle
andeks antud, sa olled ärrapeästetud surmast ning
kurrati wäest, sa olled ello ning iggawest õnnistust
sanud, kui sa agga ussud sedda põhjatuma armo,
mis Pühha Waim sõnna ning sakramenti läbbi
sulle Kristussest tonud. Hans ärra mötle kaksipiddi,
olle julge, Issand annab sulle andeks, ta ütleb
sulle ka: tõuse ülles, minne rahhoga; so pat on
sulle andeks antud, so usk on sind aitnud.

Usk aitab meid siin üksine;

Ei maksa meie omma tö,

Sest Kristus on leif maksnud.

Wata Kristusse werres on meile ärralunnastamist,
se on pattude andeksandmist. Meie karristus on
temma peäl, et meie terweks saaksime ning rahho

leiaksime temma hawade sees.^{""} ""Oh Issand Jummal, hüdis Hans, oh Issand Jummal, kas mulle ka weel armo leida?^{""} ""On, ütles õppetaja, on; Jummalal ei olle mitte hea meel pattuse, vāla innimesse surmast, waid tahhab et vāl omma kurja teed ning ellamist jättaks ning iggaweste ellaks. Ma ütlen sulle Jesusse nimmel: kui uskus tedda pallud, tanna sa pead temmaga paradisis ollema.^{""} Kallis taewa rahho tulli ennam ja ennam Hanso süddamesse. Õppetaja pallus temma eest, lugges temmale kallid salmid Piiblist, maenitses, waigistas tedda. Õhto pole ütles Hans: ""Armas õppetaja, wõtke mind nüüd armolauale wasto. Ma ollen walmistud. O Issand Jesus, ärrapeästja, ma ussun, aita mind, kaswata mo usko!^{""} Õppetaja walmistas keik. Lauda katteti puhha lummewalge riega Hanso wodi ees. Õppetaja panni pühha leiwa ning karrikast laua peäle. Hans aias ülles ja lugges põlveli wodi peäl pattotunnistust. Õppetaja andis Issanda nimmel omma pühha ammeti wäest kae peälepannemisfega Hansole patto andeks. Siis lauldi kiituse laulo. Peäle sedda wöttis õppetaja Hansut armole wasto. Hanso silmad ollid kui ärraselletud. Langes selliti mahha, panni käsfi risti rinna peäle, ütles: ""Nüüd lahkun rahhoga, mulle on Kristusse ihho ning werre ossauf; kes wõib mind hukka panna? Kristus on siin, kes õigeks teeb. Ma ollen ristitud õige ristimisfega, ma ollen Jummalala Sionile sanud, ma ollen selle ühhe ainsa pühha kristlikko kirriko sees, ma ollen Kristusse ihho liite, mo pat on mulle andeks antud, ma ollen ärrapeästetud surmast ning

furrati wäest, mulle on ello ning iggawest õnnis-
tust kinkitud. Kes ussub ning kedda ristitakse, se
saab õnsaks. Amen. — Armas õppetaja, kirjotage
mo Issa Hansule Rahhomäele, et ma ollen tag-
gasi tulnud, et ma Kristusse nimmel surren. Iss-
sand, hoia mo lapsi! — Täanno teile, armas õp-
petaja; täanno weel ennam Issandale, et ta õppe-
tusse ammetit seädnud.¹¹¹ Hans jäi wait; õppe-
taja langes mahha luggema. Inglid taewas roõ-
mustasid selle pattuse pärrast, kes pöörnud, tullid
mahha, pannid Hanso filmad kiinni, kandsid temma
hinge Issanda rüppe. —

Nenda, armas Aldo, kirjotas Riikowa õppeta-
ja. Kui wanna issa, Rahhomäe Hans, sedda ku-
lis, siis nuttis ilma otsata ja kitis Issandat sure
heäleaga. Oh, se olli kallis ülestõusmisse pühha!
— Rahhomäe Hans ruttas koddo, joont weddama
24. salmist sadit Euka Ewangeliumi 15. peatükkis,
ja sest salmist jälle otsani. Ta wöttis lapsi sülesse,
andis suud suu peäle, kastis neid filmaweega, kön-
neles keige perrele omma rõmo ning Issanda armo.
— Ma olin temmaga kirvikule läinud, tullin tem-
maga kirvikust ärra. Sest kui sa armas Aldo, min-
newa süggise minnuist ollid ärraläinud, ei sanud ma
rahho, kuuni Rahhomäe Hansuga tuttwaiks sanud.
Pea ollime teine teisega söbbrad, sest Karrometsa
Aldo söbber olli kohhe Hansule armas. — „Issand,
nüüd lassed sinna omma sullast rahhoga ärramin-
na¹¹¹, ütles Hans. Kui puud pakkatafid, kui lil-
led wäljatullid, kui linnotessed hakkasid laulma,
ruttas ka Hanso hing taewa.

Kolm nädalad peäle Kristusse ülestõusmisse pühha pannime wanna Hansut hauda, et saaks rahholikkult hingada ning roõmsaste ülestõusta, kui Issand Jesus tulleb omma leikussele.

Hans olli testamenti teinud ning kohto kätte annud. Keik temma warrandus sai temma poja laste kätte. Mind panti laste wöörmündriks. Et nüüd mo poiale ka jubba laste hulk on, ja et Rahhomäe tallo maad laiad, lätsin ma omma armsa abbitasaga Rahhomäele ellama, et saaksime need mõllemad poisid Issanda maenitsemisfes ja karistamisfes kaswatada. Nemmad on wägga armsad, waggad, sõnnakuuljad lapsed. Issa õnnistamine hingab nende peäl; se on neile ma peäl maia üleseehitanud; taewane issa walmistago neile ning meile keikile maiat taewas Kristusse pärrast! Amen."

Nenda kirjotas mo armas Kannepi Jürri. Omma süddame roõmo ei sa ma ärräüttelda.

Armas luggeja, missas sa ruttad
Rahhomäele?

Ich habe die Ehre, Ihnen hiermit zu schreiben, dass
 die von Ihnen angeforderten Bücher, welche
 ich Ihnen zu Diensten zu stellen habe,
 Ihnen zu Diensten zu stellen habe,
 und ich hoffe, dass Sie mit ihnen
 zufrieden sein werden.
 Ich bin, Herr, mit Hochachtung,
 Ihr ergebener Diener,
 Johann Christian Bach.

Johann Christian Bach
 1748